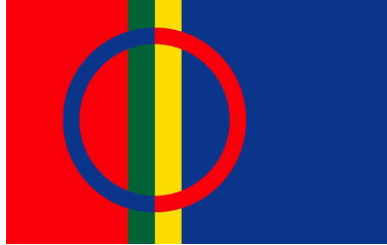

Krokoms
kommun
KROKOMEN TJIELTE

Krokomen Saemie reeremen tjielten Dahkoesoejkesje

Handlingsplan för Krokoms kommun som samisk förvaltningskommun

2013

Gäller tillsvidare, revideras under 2015

Vi gör plats för växtkraft

Innehåll

1	Inledning	5
1.1	Regeringens mål	5
1.2	Kommunens skyldigheter – en sammanfattning.....	5
1.3	Arbetet med handlingsplanen i Krokoms kommun	5
2	Bakgrund	6
2.1	Sveriges internationella ansvar.....	6
2.2	Brister och möjligheter	6
2.3	Förstärkt skydd i förvaltningskommuner.....	7
3	Det samiska språket	8
3.1	Språksituationen i dag	8
3.2	Hotet mot det sydsamiska språket	8
3.3	Revitaliseringens roll för att öka användning av samiska språk.....	8
4	Samer i Krokoms kommun	10
4.1	Samer och samisktalande i kommunen	10
4.2	Samebyarna	10
4.3	Närheten till samiska institutioner	11
5	Mål för Krokoms som samisk förvaltningskommun	12
6	Mål och åtgärder för varje verksamhetsområde	13
6.1	Samverkan med samerna	13
6.2	Samarbete över kommun-, läns- och nationsgränser	13
6.3	Informationsskyldighet och synliggörande.....	14
6.4	Rätten att använda samiska hos myndigheter	14
6.5	Förskoleverksamhet.....	15
6.6	Grundskolan	16
6.6.1	Samiskt perspektiv F-9.....	16
6.6.2	Modersmålsundervisning	16
6.7	Fritidshemmet.....	17
6.8	Äldreomsorg	18
6.9	Personalutveckling och utbildning	18
6.10	Kultur.....	19
7	Prioriteringar	20
7.1	Arbetet på kort sikt	20
7.2	Arbetet på lång sikt.....	21
8	Finansiering	22
9	Uppföljning och åiterrapportering	23
10	Referenser	24
10.1	Kontaktpersoner i samebyarna	24
10.2	Litteratur	24
10.3	Länkar till samiska institutioner och organisationer.....	24

1 Inledning

Krokoms kommun ingår från och med den 1 maj 2010 i förvaltningsområdet för det samiska språket. Den nya lagen ställer särskilda krav på förvaltningskommunerna i arbetet med att stärka de nationella minoriteternas rättigheter.

1.1 Regeringens mål

Regeringens övergripande inriktning är att

- motverka diskriminering och utsatthet,
- säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen,
- stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande, samt
- främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

1.2 Kommunens skyldigheter – en sammanfattning

För Krokoms kommun innebär den minoritetspolitiska strategin insatser inom följande områden:

- Kommunen har skyldighet att informera samerna om deras rättigheter.
- Kommunen har skyldighet att främja samernas språk och kultur.
- Samerna har rätt till inflytande i frågor som berör dem.
- Samer ska kunna använda det samiska språket i kontakter med Krokoms kommun.
- Samer har rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på samiska.
- Samer har rätt till äldreomsorg helt eller delvis på samiska.
- Samernas nutida och historiska närvaro samt deras språk och kultur behöver aktivt synliggöras.

1.3 Arbetet med handlingsplanen i Krokoms kommun

Denna handlingsplan innehåller riktlinjer för arbetet med att utveckla en grund för den samiska befolkningens ställning i Krokoms kommun. Planen beskriver kommunens övergripande mål och inriktning. Handlingsplanen ska samtidigt vara ett verktyg i det dagliga och långsiktiga arbetet med att skydda de lagliga rättigheterna och att stärka samernas ställning.

Berörda förvaltningar ska utforma en egen aktivitetsplan som svarar mot de mål och åtgärder som anges i kapitel 5, Mål för Krokoms som samisk förvaltningskommun, samt kapitel 6, Mål och åtgärder för varje verksamhetsområde.

2 Bakgrund

Sveriges nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli.

Målet med den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja och de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Samerna har dessutom en särställning i egenskap av ursprunglig befolkning i Sverige. Riksdagen bekräftade samernas ställning som urfolk år 1977. Innebörden av begreppet urfolk är att den samiska befolkningen levde i norra Sverige innan landet fick sina statsgränser. Regeringen fastslog också samerna som urfolk genom att ange dem som ursprungligt folk i grundlagen oktober 2010.

2.1 Sveriges internationella ansvar

Minoritetspolitiken infördes som politikområde i Sverige år 2000 i anslutning till att Sverige ratificerade Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Europarådet har i sin granskning av svensk minoritetspolitik pekat på behovet av förbättringar på en rad områden. Utifrån dessa erfarenheter presenterade regeringen i mars 2009 en ny minoritetspolitisk strategi i propositionen Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna prop 2008/09:158. Den 10 juni 2009 antog riksdagen propositionen.

2.2 Brister och möjligheter

Av propositionen framgår att Sverige inte i tillräckligt hög grad har levt upp till sina folkrättsliga minoritetsåtaganden. I ett historiskt perspektiv har minoriteterna förtryckts och osynliggjorts.

Erfarenheter visar dessutom att det fortfarande råder stor okunnighet bland beslutsfattare, tjänstemän och den breda allmänheten om vilka de nationella minoriteterna är och vad minoritetsstatusen innebär.

Regeringens slutsats är därför att det behövs ett medvetet arbete för att integrera ett minoritetsinriktat tankesätt i kommuners och myndigheters arbete med dessa grupper. Utvecklingen av minoritetspolitiken är en fortlöpande process där insatser för att stärka och skydda de nationella minoriteterna ska ingå som en naturlig del i samhällets åtaganden gentemot medborgarna.”

I Europarådets fjärde rapport som kom i oktober 2011 ECRML (2011)4 beskrivs att de lagar som trätt i kraft med anledning av minoritetspolitiken har börjat leda till förbättringar på en rad områden. Det utökade förvaltningsområdet, handlingsplanerna och samrådet med minoriteten är de åtgärder som Europarådet lyfter fram som lyckade.

Kvarstår ännu mycket att göra, bl a för att höja majoritetsbefolkningens kunskaper om de Nationella minoriteterna och deras språk och kultur. Språkundervisningen i

skolan den s k modersmålsundervisningen och undervisning på Nationella minoritetsspråken, den två-språkiga undervisningen är delområden som Europarådet anser Sverige ännu inte fyller ramkonventionens krav.

Innehållet i propositionen samt Europarådets rekommendationer ligger till grund för Krokoms kommuns handlingsplan.

2.3 Förstärkt skydd i förvaltningskommuner

Ett särskilt ansvar att skydda och främja de nationella minoritetsspråken har införts. De kommuner som själva önskar kan söka sig till Förvaltningsområde för något av de Nationella minoritetsspråken se www.minoritet.se.

3 Det samiska språket

3.1 Språksituationen i dag

Samiska är ett finsk-ugriskt språk som delas in i tre huvudspråk med sammanlagt nio varieteter. Huvudspråken är östsamiska, centralsamiska och sydsamiska. Östsamiska varieteter talas på Kolahalvön i Ryssland och i nordöstra Finland. Centralsamiska varieteter talas i Finland, Norge och Sverige och sydsamiska i Norge och Sverige.

I Sverige talas nordsamiska, lulesamiska, pitesamiska, som hör till den centralsamiska huvuddialekten, samt sydsamiska och umesamiska (sydsamiska varieteter). Gränserna mellan språken är inte skarpa.

I förarbetena till lagen 1999:1175 om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar preciserades att med samiska avses de tre samiska språken nord-, lule- och sydsamiska. Vid tillämpningen av lagen ska myndigheterna ta hänsyn till vilket samiskt språk enskilda använder.

3.2 Hotet mot det sydsamiska språket

Krokom ligger inom sydsamiskt område, där den så kallade språkbytesprocessen¹ har gått mycket långt. Detta som en konsekvens av den språkpolitik som fördes i Sverige under 1900-talets första hälft. Det sydsamiska språket talas av få och bedöms vara hotat. Antalet aktiva utövare brukar uppskattas till 500 – 800 personer. En förklaring till det sydsamiska språkets tynande tillvaro är majoritetsspråkets dominans och samhällsstatus.

En vanlig företeelse är att den nuvarande föräldragenerationen har tappat språket, men att sydsamiska fortfarande talas av många äldre. Behovet av insatser för att revitalisera det sydsamiska språket bedöms vara akut.

I kommunen förekommer även andra samiska varieteter, främst nordsamiska, som talas av betydligt fler samer, uppskattningsvis 5000 – 6000 personer i Sverige.

I sydsamiskt område ger Svenska kyrkan ut tidningen Daerpies Dierie, Sydsamiskt kyrkblad, som utkommer med fyra nummer per år med artiklar på sydsamiska, svenska och norska.

3.3 Revitaliseringens roll för att öka användning av samiska språk

Generellt är efterfrågan mycket låg när det gäller att använda samiska i kontakt med Krokom och andra kommuner.

Den låga efterfrågan beror enligt regeringens proposition bland annat på att samerna har osynliggjorts och assimilerats och att enskilda samer inte har känt till sina rättigheter. Det samiska språket har inte varit accepterat. Det har varit enklast att använda svenska i kontakten med myndigheterna. Propositionen konstaterar att

¹ Den process där användandet av ett minoritetsspråk minskar till förmån för majoritetsspråket. En språkbytesprocess kan också innebära att ett språk revitaliseras.

de minoritetspolitiska målen är svåra att nå och att tillräcklig hänsyn inte har tagits till de nationella minoriteternas behov.

Exempel från Norge visar emellertid att motsvarande lagstiftning har lett till att fler använder samiska samtidigt som allt fler begär att bli bemötta på samiska i offentliga sammanhang. Sex kommuner i Nord-Norge har sedan 1995 ingått i förvaltningsområdet.

Samtidigt finns forskning som visar att moderniseringsprocessen i nationalstater leder till ökad kulturell medvetenhet om den egna etniska identiteten. Det betyder att kulturer kan revitaliseras i stället för att dö ut. Resultatet på lång sikt kan bli att allt fler kommer att använda samiska i kontakt med kommuner och andra myndigheter.

Trots att vår kommun ingått en mycket kort tid i förvaltningsområdet så ser vi redan små antydningar till ökad språkanvändning, under 2012 har två handlingar inkommit till kommunen på sydsamiska.

Följande faktorer talar för ökad efterfrågan och högre status för det samiska språket:

Den nya lagen stärker minoriteternas rättigheter generellt. Därtill kommer det förstärkta skydd som gäller inom förvaltningsområdet för samiska, där Krokoms kommun ingår.

Bättre kunskap om minoriteternas rättigheter och ett ökat synliggörande ökar minoritetens vilja att använda språket.

Aktiva revitaliseringsåtgärder vidtas, till exempel genom Språkbud, kurser och arbete som Samiskt språkcentrum i Östersund utför.

Närvaron av samiska institutioner i Östersund samt närheten till ett flertal samebyar underlättar arbetet.

Kommunernas åtgärder kommer aktivt att följas upp av Sametinget.

4 Samer i Krokoms kommun

4.1 Samer och samisktalande i kommunen

Antalet samer i kommunen beräknas enligt Sametingets språkhandbok uppgå till 172 personer. Utgångspunkten för beräkningen är antalet samer som är registrerade i röstlängden till det senaste sametingsvalet (2009). Det faktiska antalet är sannolikt betydligt högre, eftersom alla samer inte har registrerat sig i röstlängden.

Antalet aktivt samisktalande är färre, men bedömningen är att det finns ett stort antal vuxna som har samiska som passivt språk. Det innebär att det här finns en dold resurs i det fortsatta arbetet med handlingsplanen och revitaliseringen.

Uppgiften har bland annat framkommit vid de informationsmöten som har hållits i Änge och Rötvik.

Under hösten 2010 genomförde Krokoms kommun en kartläggning av sina verksamheter i enlighet med rekommendationen i Sametingets språkhandbok. Resultatet av kartläggningen redovisas inom respektive verksamhetsområde.

4.2 Samebyarna

Inom Jämtlands län finns sammanlagt elva samebyar som bedriver renskötsel. Tre av dessa finns inom Krokoms kommun.

Njaarke sameby

Njaarke sameby ligger i nordvästra Jämtland och har åretruntmarker (5 050 km²) inom kommunerna Krokoms och Åre. På sommaren betar renarna främst i fjällområdena, Sösjöfjällen och Oldfjäll. Samebyn har sina vinterbetesmarker inom kommunerna Berg, Bräcke, Krokoms, Åre och Östersund. De som bedriver renskötseln i Njaarke sameby bor huvudsakligen inom Offerdals socken i byarna Åkroken, Frankrike, Valla, Rise, Änge och Jänsmässholmen. Njaarke sameby är en av Sveriges minsta samebyar med fem renskötsel företag och cirka 30 medlemmar. Historisk forskning har visat att det har bedrivits renskötsel redan före 1000-talet inom samebyns område.

Jovnevaerie sameby

Jovnevaerie Sameby ligger i mellersta Jämtland och har åretruntmarker (9 712 km²) inom Krokoms kommun. Sommartid betar renarna huvudsakligen i fjällområdet Grubbdalsfjäll mot norska gränsen. Vinterbetesmarkerna finns inom kommunerna Bräcke, Krokoms, Ragunda, Sundsvall, Änge och Östersund. Samebyn har nio renskötsel företag med cirka 50 medlemmar. De bor bland annat i byarna Frankrike, Olden, Rönnöfors, Åflo, Jänsmässholmen samt Stora Stensjön. En gång varje sommar ges ett tillfälle att besöka Jovnevaerie sommarviste vid Stensjön, med friluftsgudstjänst och möjlighet att fiska eller vandra direkt på kalfjället.

Jiingevaerie sameby

Jiingevaerie Sameby ligger i norra Jämtland och har åretruntmarker och sommarbetesmarker (22 508 km²) inom Krokoms kommun. Sommartid betar renarna i Hotagenfjällen och i Lijre nationalpark i Norge. Vinterbetesmarkerna finns inom

kommunerna Bräcke, Härnösand, Kramfors, Krokoms, Ragunda, Sollefteå, Strömsund, Sundsvall, Timrå, Ånge och Östersund. Medlemmarna bor i Valsjöbyn, Gunnarvattnet, Gäddede, Fagerdal och på andra orter i området. Totalt har samebyn nio renskötsel företag med cirka 50 medlemmar.

4.3 Närheten till samiska institutioner

Krokoms är grannkommun till Östersund. Där finns flera samiska institutioner som har betydelse för hela det sydsamiska området.

I Östersund har Sametinget en förhållandevis omfattande verksamhet. Sametinget är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament, med det övergripande uppdraget att bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige. Det samiska parlamentet består av 31 ledamöter som utses vid allmänna val vart fjärde år. Antalet tjänstemän vid myndigheten är sammanlagt 50.

Huvudkontoret ligger i Kiruna. Kontor finns även i Jokkmokk, Tärnaby och Östersund. För närvarande är elva tjänster lokaliserade till Östersund. Här finns avdelningschefen för Samiska näringar, miljö och samhälle, projektledare för statistik om samiskt näringsliv, projektledare för Sametingets livsmiljöprogram Eallinbiras, projekthandläggare vid rennäringsadministrationen samt arbetsledare och handläggare för Landsbygdsprogrammet.

Samiskt språkcentrum, en av Sametingets avdelningar, har arbetsledare och två tjänster lokaliserade till Östersund. Uppdraget är att aktivt främja och stimulera ökad användning av samiska i samhället, att bistå med sakkunskap, att utveckla metoder för att stärka enskildas förutsättningar att återta de samiska språken samt att sprida kunskap om revitalisering.

Samiskt informationscentrum, ytterligare en avdelning inom Sametinget, har till uppgift att öka människors kunskaper om samer och samisk kultur. I uppdraget ingår bland annat att svara på frågor, initiera och medverka vid arrangemang och kampanjer. Syftet är öka tillgången på information, att göra den lättillgänglig och på alla sätt främja informationen om det samiska i samhället. Två informatörstjänster är lokaliserade till Östersund.

I Östersund finns en webbredaktör för regeringens hemsida minoritet.se. Hemsidan administreras av Sametinget.

Gaaltije, sydsamiskt kulturcentrum i Östersund, driver en rad projekt i syfte att synliggöra den sydsamiska kulturen och stärka det samiska näringslivet. Gaaltije sysselsätter för närvarande tre personer.

5 Mål för Krokoms som samisk förvaltningskommun

Urfolket samerna är en viktig del av kommunens historiska kulturarv och en viktig del av vårt samhälle idag. Det samiska språket ska användas och den samiska kulturen synliggöras i vår kommun.

Den samiska kulturen utgör en tillgång som berikar Krokoms kommun, både i ett historiskt perspektiv och med tanke på dagens mångfald och sysselsättning. Ett stort antal personer och företag har sin bärning som en direkt följd av rennäringen och den samiska kulturen. Den samiska närvaron ska ses som en resurs med goda utvecklingsmöjligheter, vilket i sin tur har betydelse för Krokoms attraktionskraft och möjligheten att skapa nya arbetstillfällen. Det är av värde för Krokoms kommun att främja och utveckla det samiska språket och de samiska näringarna.

Åtgärder

- Verka för, och vidta åtgärder, för en revitalisering av det samiska språket
- Analysera och utveckla de samiska näringarnas roll i arbetet med att behålla och öka antalet arbetstillfällen samt för att få fram relevant beslutsunderlag i frågor som rör den samiska kulturen och näringen.
- Utveckla rutiner för konsekvensanalyser i den kommunala beredningen i ärenden som berör samer.
- Analysera och utveckla den samiska kulturens roll i besöks- och turistnäringen i Krokoms kommun.
- Vid ev konkurrensutsättning av verksamhet ska handlingsplanens mål/ åtgärder och effekter vara en del av kravställningen.
- Stimulera till ökad användning av samisk mat i kommunen egna kök, t ex genom utbildning av SABY-personal.

Förväntad effekt

- Att samiska språket har samma status som svenskan.
- Samiskan hörs talas på fler ställen vid fler tillfällen.
- De samiska näringarna ska ges likvärdiga möjligheter och förutsättningar som övriga näringar inom kommunen.

Ansvarig för åtgärderna är den Administrativa avdelningen/näringslivsavdelningen inom Kommunstyrelsens verksamheter

6 Mål och åtgärder för varje verksamhetsområde

6.1 Samverkan med samerna

Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Mål

Fasta rutiner för samråd mellan kommunen och den samiska befolkningen.

Åtgärd

En avgörande framgångsfaktor är att tjänsten som samisk samordnare med uppdraget enligt Lagen om nationella minoriteter och kommunens handlingsplan, vilken kan verka för samiska intressen och driva på språkrevitaliseringsarbetet inom förvaltningsområdet. Målsättningen på sikt är att tjänsten finansieras av kommunstyrelsen.

Förväntad effekt

- Långsiktighet i de samiska frågorna.
- Målen i handlingsplanen blir verklighet.

Ansvarig för arbetet är Administrativa avdelningen.

6.2 Samarbete över kommun-, läns- och nationsgränser

En rad kommuner ingår i det samiska förvaltningsområdet. Samarbete med andra kommuner kan ge både ekonomiska och praktiska fördelar. Ett exempel är att Krokoms kommun redan i dag ingår i miniprojektet ”Åarjelsaemien i etermedia”. I samarbete med Samernas utbildningscentrum i Jokkmokk och ett flertal kommuner planeras sändningar på sydsamiska via Radio Berg och Radio Krokoms samt i webbradio.

Det sydsamiska området omfattar även Krokoms grannkommuner på norsk sida. Krokoms deltar i dag i ett mitt-skandinaviskt regionprojekt som omfattar Frostviken i Strömsunds kommun, Hotagen i Krokoms kommun samt kommunerna Lierne och Röyrvik i Nord-Trøndelag. Inom ramen för detta projekt eller på annat sätt kan samarbete etableras med norska motsvarigheter.

Ytterligare en samarbetspartner är Jämtlands läns landsting, som genomför särskilda insatser på detta område när det gäller sjuk- och hälsovård.

Mål

Krokoms kommun ska vara en aktiv part i samarbete med andra aktörer inom minoritetspolitiken.

Åtgärder

- Utveckla nätverk och delta i samarbete med andra förvaltningskommuner, Jämtlands läns landsting och Krokoms samarbetspartners i Norge.

Förväntad effekt

- Samordningsvinster
- Vi får utbyta idéer till åtgärder, som riktas mot samma mål som vi själva har.

Ansvarig för arbetet är Krokoms kommuns ledningsgrupp.

6.3 Informationsskyldighet och synliggörande

Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt den nya lagen.

Även i övrigt ska myndigheterna främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. De nationella minoriteternas nutida och historiska närvaro samt deras språk och kulturer behöver aktivt synliggöras i det svenska samhället som en del av vårt gemensamma svenska kulturarv.

Information och synliggörande kan omfatta kanaler som webbsidor, trycksaker, informationsträffar, utställningar, seminarier, annonser och skyltning.

När det gäller ortnamn har Trafikverket ett särskilt uppdrag att intensifiera sitt arbete med skyltning av minoritetsspråkiga ortnamn.

Mål

Verka för att höja allmänbildning om urfolket samerna och den samiska kulturen, både i kommunens egen verksamhet och bland allmänheten.

Åtgärder

- Årligen upprätta en aktivitetsplan med åtgärder som omfattar:
 - 1 intern information inom kommunförvaltningen och den politiska organisationen om minoritetslagstiftningen, kommunens skyldigheter och samernas rättigheter,
 - 2 extern information på svenska och samiska om minoritetslagstiftningen,
 - 3 intern och extern information om samerna som Sveriges urbefolkning i allmänhet och om sydsamiskt område i synnerhet

Förväntad effekt

- Fördomar byts till förståelse
- Svenskan och samiska har samma status

Ansvarig för arbetet är Administrativa avdelningen.

6.4 Rätten att använda samiska hos myndigheter

Enskilda har rätt att använda samiska vid muntliga och skriftliga kontakter med kommunen i ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare för part. Om den enskilde använder samiska i ett sådant ärende är myndigheten skyldig att ge ett muntligt svar på samma språk. Enskilda har rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering på samiska.

Kommunen har enligt lagen möjlighet att fastställa särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar samiska.

Mål

Motivera och möjliggöra för den samiska befolkningen att använda samiska i kontakt med kommunen.

Åtgärder

- Göra samiska meriterande vid anställning i de olika förvaltningarna och i de Kommunala verksamheterna
- Anställa översättare i samverka med andra sydsamiska förvaltningskommuner, samt upprätta avtal om översättning till nordsamiska.
- Teckna avtal med tolkar. Undersök i första hand möjligheten att anlita samisktalande personal inom kommunförvaltningen.
- Fastställ tid och plats för möjligheten att tala samiska i kontakt med kommunen.
- Se till så informationen finns lätt tillgänglig för kommunväxeln, förvaltningen och de samisktalande.

Förväntad effekt

- Antalet tillfällen att tala samiska ökar

Ansvarig för åtgärderna är Administrativa avdelningen.

6.5 Förskoleverksamhet

Grunden för barns språkutveckling och den senare språkkompetensen och identiteten läggs i förskoleålder. Barn och ungdomar är därför en nyckelgrupp i arbetet med att trygga samiskans ställning. En förutsättning är att föräldrarna är informerade om barnens rättigheter och att modersmåls lärare och personal i förskolan har god kompetens. En annan förutsättning är god tillgång till litteratur och annat material som kan användas i den pedagogiska verksamheten.

Flerspråkighet ska ses som en styrka. Forskning visar att inläring och behärskning av två eller flera språk skapar bättre förutsättningar att lära sig även andra språk. En annan viktig aspekt är att även svenskspråkiga barn ges möjlighet att bekanta sig med de samiska språken.

Enligt minoritetsspråklagen har kommunen skyldighet att erbjuda plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska.

Barn- och utbildningsnämnden beslutade i maj 2010 att förorda en satsning på en samisk förskoleavdelning i Änge samt en satsning på språket vid Vikebo förskola i Röt Viken.

I Röt Viken pågår verksamheten. En utvecklingsplan har antagits för Vikebo förskola och fritidshem för 2010-2011. Följande mål har formulerats för förskolan:

”Att bedriva en verksamhet där det svenska och samiska språket samt de två kulturerna har lika värde. Genom att förskolan har en tydlig samisk språkmiljö. Förskolan ska vara en trygg språkarena för de samiska barnen”

Mål

Regelbunden undervisning för samiska barn i förskoleåldern som ger barnen grundläggande kunskaper inför skolstarten, samt i övrigt arbete för att skapa förståelse för och kunskap om samisk tradition och kultur bland barn och ungdomar utifrån att vi har två kulturer och två språk som har lika värde i vårt område.

Åtgärder

- Varje förskoleenhet med samiska barn ska utgå från en gemensam dokumenterad målsättning för hur arbetet bedrivs med att nå Samiskt förvaltningsområdets mål för förskolan.
- Samiska språket ska höras talas av vuxna på förskolor som har samiska barn,
- Utgå från Läroplan LpFö98 (10) för att nå Handlingsplanens mål.

Förväntad effekt

- Antal samisk talande ökar
- Samiskan får högre status

Ansvareg för åtgärderna är Barn- och utbildningsförvaltningen.

6.6 Grundskolan**6.6.1 Samiskt perspektiv F-9**

Grundskola ska i ett nära samarbete med förskolan vidareutveckla de grundläggande kunskaper som förskolan tillgodoser. Ett nära samarbete ska också ske med fritidshemmet för att bilda en helhet i det samiska perspektivet för varje elev.

I samiskt förvaltningsområde ska Lgr 11 omsättas på sådant sätt att alla elever oavsett etnisk bakgrund är väl insatta i det samiska perspektivet och vårt områdes unika historia, se vidare bakgrundbeskrivning kap 2.

6.6.2 Modersmålsundervisning

Barn och unga med ett annat modersmål än svenska har enligt skollagen kap 13 § 7 rätt till modersmålsundervisning i grund- och gymnasieskolan. För samiska gäller att undervisning ska ske även om det finns bara en enda elev och även om språket inte används som dagligt umgängesspråk i hemmet.

För modersmålsundervisningen ska enligt skollagen kursplan i samiska för sameskolan användas.

Det är viktigt att samiska barn får möjlighet att tillgodogöra sig traditionella kunskaper som finns inom de samiska näringarna.

Mål

Att i enighet med Europiska ramkonventionen uppnå tvåspråkig undervisning inom de förskolor/skolor som idag har modersmålsundervisning/ integrerad samisk undervisning.

Att skapa en undervisningsmiljö som möjliggör att traditionella kunskaper kan överföras mellan generationerna i samiska näringar.

Åtgärder

Varje förskola/ skola som bedriver modersmålsundervisning/integrerad samisk undervisning ska i sitt kvalitetsarbete formulera egna mål och beskriva åtgärder för att nå målen.

Rektor vid skola som bedriver modersmålsundervisning/ integrerad samisk undervisning ska kunna medge elev att tillgodogöra sig traditionell kunskap på annan plats än i skolan, s k Jieleme biejjie/ Eallin beaivvit.

Änge skola ska ta fram en modell för att planera-genomföra-följa upp Jieleme biejjie.

Verksamheterna ska själva utvärdera sina uppsatta mål i kommunens antagna kvalitetsarbete.

Handlingar för att uppnå tvåspråkig jämlikhet ska redovisas genom ”Modell för systematiska kvalitetsarbete i Krokoms kommun”.

Till redovisningen av det årliga kvalitetsarbetet för BUN ska samiska samrådsgruppen kallas.

Förväntad effekt

- Att uppnå två-språkig jämlikhet
- Flera som talar samiska.
- Samiska kultur och traditionell kunskap synliggörs inom skolan.
- Undervisning i ämnet samiska utvärderas inom kommunens förvaltning.
- Urfolket samerna är ett regelbundet återkommande tema i skolorna.

Ansvarig är Barn- och utbildningsförvaltningen.

6.7 Fritidshemmet

Fritidshemmets uppdrag är att tillvarata elevers intresse, erfarenheter och bidra till att stötta varje elev i deras sociala emotionella och intellektuella utveckling. I samiskt förvaltningsområde ska samiskt perspektiv på uppdraget tillvaratas. Fritidshemmet är en viktig länk i det arbete som grundskolan gör för att synliggöra det samiska perspektivet.

Mål

I fritidshem med samiska elever ska den samiska kulturen synliggöras och verksamheten ska utgå från målsättningen två kulturer – två språk – lika värde.

Åtgärder

Fritidshemmet tar utgångspunkt i det arbete de samiska förskoleenheterna gör i att synliggöra samisk kultur för att själva skapa en miljö som synliggör två kulturers och språkens lika värde.

Ansvarig är Barn- och utbildningsförvaltningen.

6.8 Äldreomsorg

De äldre är ofta bärare av språk och kultur samt värnare av traditioner. Det är viktigt att de äldre som pratar samiska kan fortsätta att använda sitt språk. Det är viktigt även av den anledningen att det språk som man senast har lärt sig kan försvinna med åldern, medan däremot kunskaperna i modersmålet består.

Omfattningen av den äldreomsorg som erbjuds på samiska blir beroende av hur många som önskar omsorg av personal som talar språket, vilken typ av omsorg de önskar samt tillgången på språkkunnig personal.

Enligt minoritetsspråklagen har samer i förvaltningskommunerna rätt till service och omvårdnad inom ramen för äldreomsorg helt eller delvis på samiska.

Mål

Äldreomsorgen ska genom olika aktiviteter lyfta fram och uppmärksamma den samiska kulturens betydelse för äldre människor samt tillgodose de behov som finns inom kommunen när det gäller omvårdnad på samiska.

Åtgärder

- Äldreomsorgen ska planera och genomföra särskilt riktad uppsökande verksamheten till den äldre samiska befolkningen i kommunen i syfte att göra sig väl förtrogen med den äldre samiska befolkningens behov av insatser från socialtjänsten. En åtgärd är att jobba med s k Fokusgrupp.
- Ta fram rutiner hos biståndshandläggarna för att kunna identifiera eventuella behov hos brukare att bli bemötta på samiska.
- Förbered för den samiska befolkningens framtida behov av hemvård.
- Ordna aktiviteter inom äldreomsorgen med inslag av samisk kultur.

Ansvarig för åtgärderna är Socialförvaltningen.

6.9 Personalutveckling och utbildning

Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten. En grundförutsättning är att ansvariga tjänstemän är tillräckligt insatta i minoritetslagstiftningen och att det i övrigt i förvaltningen finns både språkkunskaper och kunskap om samerna som Sveriges urbefolkning.

Exempel på aktiviteter är utbildningar, informationsträffar och seminarier.

Mål

Att samiska språk och kultur är en naturlig del av samtliga kommunala processer. Vid nyrekrytering till kommunala enheter ska anges att kunskap i något minoritetsspråk är meriterande

Åtgärder

- Identifiera den samiska språkkompetens som finns bland personalen.
- Identifiera behovet av utbildningsinsatser i samiska språk och stöd personal med samisk bakgrund i deras möjlighet att utveckla sin språkkompetens.

- Ge övrig personal möjlighet till språkutbildning i förekommande fall.
- Informera på lämpligt sätt all personal inom kommunen om samernas rättigheter och om kommunens skyldigheter.
- Se samiska språket som en merit när tjänster tillsätts om man kan anta att personen kommer att arbeta med samiskspråkig befolkning som omfattas av minoritetsspråkligstiftningen.
- Planera och genomför utbildningar som syftar till att öka personalens kunskaper om samerna som Sveriges urbefolkning.

Ansvarig för åtgärderna är Kommunstyrelsens verksamheter.

6.10 Kultur

Krokoms kommun verkar i nära samarbete med organisationer och föreningar för att utveckla den lokala kulturverksamheten, så att den främjar både kommuninnevånarnas och besökarnas kulturella välfärd samt kommunens och regionens utveckling.

Ett brett kulturutbud ska erbjudas både barn och vuxna, med förankring i det lokala föreningslivet och bygdens traditioner och historia. Inom ramen för kommunens ambitioner är det därför viktigt att via olika kulturella uttrycksmedel uppmärksamma och främja den samiska kulturen.

Mål

Ett kulturutbud som på olika sätt synliggör och ökar kunskapen om och upplevelsen av den samiska kulturen.

Åtgärder

- Stimulera eller ta initiativ till kulturarrangemang både på samiska och svenska.
- Skapa nya mötesplatser och stimulera aktiviteter och engagemang som lyfter fram den samiska kulturen.

Ansvarig för åtgärderna är Barn- och utbildningsförvaltningen.

7 Prioriteringar

De insatser som görs för att revitalisera samiska språk är ett arbete på mycket lång sikt, i synnerhet när det gäller sydsamiska. Erfarenheten är samtidigt att det är svårt att rekrytera samisktalande personal för de tjänster som kommunen är skyldig att erbjuda. Kartläggningen inom kommunförvaltningen visar emellertid att det finns ett antal samisktalande i kommunen. En del av svårigheterna kan avhjälpas genom fortbildning och kompetenshöjande insatser.

7.1 Arbetet på kort sikt

Samrådsgruppen har nu jobbat in rutiner för sitt årliga arbete, detta ska fortsätta, inte bara för att uppnå lagens krav om samråd utan för att förverkliga kommunens mål enligt punkt 5.

För att nå målen i handlingsplanen bör den samiska samordnar tjänsten ses ur ett långsiktigt perspektiv och inte görs beroende av Statsbidraget till förvaltningskommunen. Målsättningen på sikt är att tjänsten finansieras av kommunstyrelsen.

Arbetet med kompetensutveckling av medarbetare i både i förvaltningen och bland dem som verkar inom de prioriterade grupperna, förskoleverksamhet och äldreomsorg ska fortsätta och återkomma kontinuerligt.

Socialförvaltningens arbete med att tillsammans med äldre samer i kommunen, i Fokusgruppen går vidare med frågeställningen om det ska inrättas ett samiskt äldreboende.

Webbplatsen www.krokom.se håller på att översättas och kommer att bli ett forum för språkutbildning, revitalisering och synliggörande.

Det pågår flera aktiviteter för närvarande i syfte att nå de olika målen. Flera förvaltningar har gjort kunskapshöjande insatser och inom förskoleverksamheten, skolan och äldreomsorgen där det finns samer pågår arbetet med att utforma lokala mål. Exempel på aktiviteter som pågår;

- Löpande Gielebiesie-helger (revitalisering)
- Information på samiska (webb, informationsmaterial, böcker, skyltning).
- Kunskapshöjande insatser i form av utbildning, seminarier, fortbildning m m inom den kommunala förvaltningen.
- Kunskapshöjande insatser gentemot allmänheten om samerna som Sveriges urbefolkning i allmänhet och den sydsamiska kulturen i synnerhet (webb, informationsmaterial, böcker, utställningar, informationsträffar, seminarier).
- I propositionen betonas att denna typ av aktiviteter "...kan förväntas öka förståelsen för de nationella minoriteternas behov och skapa en ökad respekt och mer positiv attityd till användning av minoritetsspråken."
- Samarbete (samordning) med andra kommuner, landsting och myndigheter samt motsvarande verksamheter på norsk sida.

7.2 Arbetet på lång sikt

Intentionerna i den nya minoritetspolitiken (Lagen om Nationella Minoriteter, Språklagen och Skollagen) och målet enligt punkt 5 kräver ett långsiktigt och kontinuerligt arbete. Detta måste tas i beaktning i beslut som tas i förhållande till tjänster som kan ha betydelse för möjligheten att uppfylla dessa lagar och mål.

I händelse av indraget eller minskat statsbidrag kan kostnadsreduktion ske i form av minskade insatser för information, utbildning och utökad modersmålsträning.

8 Finansiering

Krokoms kommun har för året 2012 erhållit ett särskilt statsbidrag om 660 000 kronor per år för de merkostnader som följer av den nya lagstiftningen. Statbidraget för 2013 förväntas till samma nivå.

Minoritetsmedlen kan användas till:

- Insatser som rör översättning och tolkning som krävs för kommunikation mellan myndigheter och enskilda.
- Kostnader som följer av lagstiftningen inom kommunens förskoleverksamhet och äldreomsorg under förutsättning att aktiviteter/verksamheter kan bedömas vara till nytta för berörda minoriteter.
- Språkrevitalisering
- Informations- och utbildningsinsatser.

Den Samiska samrådsgruppen som tillsats enligt punkt 6.1 föreslår årligen budget för hur Statbidraget skall användas för kommande år. Kommunstyrelsen fastställer denna budget.

9 Uppföljning och återrapportering

Krokoms kommun har skyldighet att avrapportera arbetet till Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholm, som har regeringens uppdrag att följa upp tillämpningen av lagen. Följande frågeställningar tas upp:

- Hur har kartläggningen gått till och hur har minoriteterna involverats?
- Vilka behov har framkommit i kartläggningen?
- Vilka former för samråd med minoriteterna har kommunen utvecklat och använt?
- Vilka resultat har hittills uppnått?

Inom kommunen ska varje berörd förvaltning rapportera till samisk samordnare och samrådsgruppen om det fortgående arbetet samt föreslå förändringar vid behov.

10 Referenser

Nedan ges referenser till litteratur och hemsidor som kan ge tips och inspiration för det fortsatta arbetet.

10.1 Kontaktpersoner i samebyarna

Njaarke: Daniel Fjällberg, Övre Önet 221, 830 51 Offerdal

Tel. 070-238 04 19, E-post: njaarkesameby@gmail.com

Jijnjevaerie: Marianne Persson, Valsjön 4720 A, 830 67 Valsjöbyn

Tel. 076-844 88 58, E-post: info@jinje.se

Jovnevaerie: Kjell-Ove Klemensson, Olden 4119, 830 51 Offerdal

Tel. 0640-920 72, 070-374 84 54, E-post:

10.2 Litteratur

Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna, regeringens proposition 2008/09: 158,
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/122769>

Samisk språkhandbok för förvaltningsmyndigheter, utgiven av Sametinget,
<http://www.sametinget.se/3985>

I språkhandboken finns faktabakgrund, värdefulla rekommendationer och länkar till lagtexter m m.

10.3 Länkar till samiska institutioner och organisationer

Gaaltije www.gaaltije.se

Sydsamiskt kulturcentrum, Östersund. Gaaltijes vision är att vara en samordnande kraft för att synliggöra sydsamisk kultur och för att stärka det samiska näringslivet.

Oddasat www.svt.se/oddasat

Sveriges Televisions nyhetssändningar på samiska med text på svenska.

Regeringens hemsida för de nationella minoriteterna www.minoritet.se

Sametinget www.sametinget.se

Sametinget är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament, med det övergripande uppdraget att bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige.

Samiskt språkcentrum www.sametinget.se/13333

Uppdraget är att stärka samiskans position i samhället.

Samiskt informationscentrum www.samer.se

Uppdraget är att öka människors kunskaper om samer och samisk kultur.

Samernas utbildningscentrum www.samernas.se

Uppdraget är att ge enskilda samer en behovsanpassad utbildning, att svara för en allmän kursverksamhet samt att genom samverkan med folkbildningsorganisationer och andra institutioner sprida kunskaper om samerna till en vid krets av människor.

Sameskolstyrelsen www.sameskolstyrelsen.se

Sameskolstyrelsen är förvaltningsmyndighet för de statliga sameskolorna och deras verksamheter. De hjälper även till med samiska undervisningsinslag i det offentliga skolväsendet, stödjer utveckling och produktion av samiska läromedel, hjälper kommunerna med förskole- och fritidsverksamhet samt anordnar integrerad samisk undervisning efter avtal med en kommun.

Sameslöjdstiftelsen www.sameslojdstiftelsen.com

Sameslöjdstiftelsen Sámi Duodji bildades 1993 av Svenska Samernas Riksförbund och Same Ätnam. En av de viktigaste uppgifterna är att marknadsföra och sprida information om sameslöjd och att stödja samiska hantverkare.

Samisk teater www.samiteahter.org

Samisk teater producerar teaterföreställningar för barn och vuxna

Samefolket www.samefolket.se

Tidskriften Samefolket kommer ut en gång i månaden och rapporterar om aktuella kulturella och politiska händelser i det samiska samhället.

Sameradion www.sverigesradio.se/sameradion

Sveriges Radios nyhetsutsändningar på svenska och samiska.

Svenska samernas riksförbund www.sapmi.se

Svenska Samernas Riksförbund är en politisk obunden intresseorganisation för rennäringen och samiska näringslivs- och samhällsfrågor. Medlemmar är 42 samebyar och 20 sameföreningar.

Same Ätnam www.sameatnam.se

Riksorganisationen Same Ätnam har till uppgift att under demokratiska former tillvarata och befrämja de samiska intressena i kulturellt, socialt, rättsligt och ekonomiskt hänseende.

Östersunds sameförening

Kontaktpersoner: Inger Jansson, boston_inger@hotmail.com, och Eva Jejlid, eva@rebris.se